

TIBBIYOT INSTITUTLARIDA PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARI.

Azimova Nasiba Ergashovna
BuxDU professori

Annotatsiya: Maqolada tibbiyot muassasalari kontekstida o'qitish ko'nikmalarining asoslari ko'rib chiqiladi. Mualliflar shifokorlar va tibbiyot xodimlarining kasbiy muvaffaqiyati uchun o'qitish mahoratining ahamiyatini tahlil qiladilar. Bemorlar bilan muloqot qilish, hamdardlik, tibbiy muolajalar va tavsiyalarni samarali tushuntirish kabi jihatlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Maqolada o'qitish ko'nikmalarini rivojlantirish usullari va ularning bemorning tibbiy yordamdan qoniqishiga ta'siri muhokama qilinadi. Mualliflar tibbiy yordam sifatini oshirish va bemorlarning tibbiyot muassasalariga ishonchini mustahkamlash maqsadida tibbiyot xodimlarining pedagogik mahoratini oshirish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: mahorat, qadriyat, konsepsiya, nazariya, g'oya, falsafa, ta'limot, so'z, umumahamiyatlilik, ong, qadrlash tuyg'usi, qadriyatlar.

1. Mahorat va qadriyat tushunchasi. Mahorat falsafaning mustaqil sohalaridan biridir. Mazkur tushuncha adabiyotlarda turlicha talqin etiladi. Mahorat yunoncha suz bo'lib, axio — qadriyat, logos — ta'limot, so'z, ya'ni qadriyat-lar haqidagi ta'limot ma'nosini bildiradi. Mahorat transdentalizm dunyosida qadriyat — inson ishtirok etishi mumkin bo'lgan (yoki mumkin bo'lmagan) mavjudlikining mustaqil sohasiga ega ideal.

I.T.Frolova tahriri ostidagi falsafiy lug'at (1986) da mahoratga qadriyatlar tabiatini falsafiy jihatdan tadqiq etish, deb ta'rif beriladi. Mahorat G'arb falsafasida XIX asr oxiri — XX asrning boshlarida umumiy «qadriyatlar muammosi»ning ba'zi murakkab masalalarini hal etishga urinish sifatida yuzaga keldi.

Qiyomiddin Nazarov umumiy tahriri ostidagi «Falsafa: qomusiy lug'at»(2004)da «mahorat»ga Mahorat ong, qadrlash tuyg'usi, Mahorat bilish,

qadriyatli yondashuv va boshqalar asosida to'plangan qadriyatlar to'g'risidagi bilimlar sistemasi sifatida ta'rif berilgan.

V.E.Kemerov umumiy tahriri ostidagi zamonaviy falsafiy lug'at(1998)da «mahorat» tushunchasi insonda kelajakka bo'lgan o'zining hayotiy intilishlari, mavjud hayot uchun mo'ljalni ola bilish, o'tmish, umumahamiatlilikni oqlash yoki ayblashni qadriyatli loyihalash shakl va usullari haqidagi ta'limot sifatida ta'rif beriladi.

Mahorat tushunchasi qadriyat va qadriyatlar haqidagi ta'limotga qaraganda, keyinroq paydo bo'lgan. Mazkur tushuncha XIX asrning 2-yarmida nemis qadriyatshunosi Eduard Gartman va fransuz olimi P.Lapilar tomonidan fanga kiritilgan.

Qadriyat tushunchasi maxsus falsafiy lug'atda XIX asrning bO-yillarida paydo bo'lganligi ta'kidlab o'tilgan. Falsafiy lug'atning 5-jildida qadriyatga quyidagicha ta'rif berilgan: «Qadriyat falsafiy va sotsiologik tushuncha. U birinchidan, bir ob'ektning ijobiy va salbiy qimmatini, ikkinchidan, ijtimoiy ongning normativ belgilovchi-baholovchi jihati (sub'ektiv qadriyatlar yoki ong qadriyatlari)ni ifoda etadi».

«Qadriyatlar va ijtimoiy taraqqiyot» nomli ilmiy ishlar tuplamida «Qadriyat deyilganda, inson va insoniyat uchui ahamiyatli bo'lgan millat, elat va ijtimoiy guruhlarning manfaatlari va maqsadlariga xizmat qiladigan va shu tufayli ular tomoiidan baholanib, qadrlanadigan tabiat va jamiyat ne'matlari, hodisalari majmuini tushunmogimiz lozim», deb ta'kidlab o'tilgan.

«Mustaqillik izohli ilmiy-ommabop lug'ati»da, «Qadriyatlar - jamiyatda kishilar o'rtasida obro'ga, e'tiborga, hurmatga, nufuzga, ahamiyatga ega kishilar, munosabatlar, holatlar, moddiy narsalar va ma'naviy boyliklar majmuasi» degan ta'rif berilgan.

Qiyomiddin Nazarov umumiy tahriri ostidagi «Falsafa: qomusiy lug'at» (2004)da «Qadriyat - voqelikdagi muayyan hodisalarning, umuminsoniy, ijtimoiy-axloqiy, madaniy-ma'naviy ahamiyatini ko'rsatish uchun qo'llaniladigan falsafiy-sotsiologik va Mahorat tushuncha», deb ta'rif berilgan.

Qadriyat tushunchasiing kelib chiqishi shuni ko'rsatadiki, unda uch asosiy belgi birlashadi: narsa va hodisalarni baholashga doir insoning amaliy va emotsional munosabatini ta'riflash; insonning psixologik tavsifii aniqlovchi axloqiy kategoriyalarni tavsif etish; odamlar orasidagi munosabatlarni xarakterlovchi ijtimoiy hodisalarni ta'riflash.

1.«Qadriyat» tushunchasining rivoji shartli ravishda qadriyatlarining turli ko'rinishi (iqtisodiy, psixologik, axloqiy, estetik, bilishga oid, ijtimoiy)larini ajratib ko'rsatish, inson tabiati, uning bilishga intilish mexanizmlarini anglab etish, bilish faoliyatining harakatlantiruvchi kuchlarini aniqlashga imkon beradi.

2. Mahorat konsepsiyalar. Hozirgi vaqtda qadriyatni-tabiati xilma-xil talqin etuvchi turli Mahorat yo'nalishlar ko'payib bormoqda. Shartli ravishda Mahorat konsepsiyalarning quyidagi turlarini ajratib ko'rsatish mumkin: ob'ektiv-idealistik, sub'skiv-idealistik, qadriyat ning naturalistik nazariyasi, transsendental, ijtimoiy, dialektik-materialistik. Ob'ektiv-idealistik nazariya (neokantchilik, neotomizm, intivituizm) qadriyatii zamon va vaqtdan tashqaridagi na-rigi dunyodagi mavjudlik sifatida talqin etadi.

Sub'ektiv-idealistik nazariya (mantiqiy pozitivizm, fenomenologiya, emotovizm, etikadagi lingvistik tahlil, U. Erban, D.Proll, L.Lyuis va boshqalarning asab-iroda qadriyat nazariyasi) qadriyatni oig hodisasi sifatida talqin etadi, uida baholanayoggan ob'ektga insonning sub'ektiv munosabati, psixologik kayfiyatining namoyon bo'lishini ko'radi.

Qadriyatning naturalistik nazariyasi (qiziqishlar nazariyasi, tadrijiy etika, kosmik teologik etika) qadriyat ostida inson tabiiy ehtiyojlari yoki yaxlitlikda tabiat qonunlarining aks etishini ko'radi. Masalan, qiziqishlar nazariyasi tarafdorlari narsa-hodisalarning qimmatini insonning unga qiziqishidan kelib chiqib belgilaydi (R. Peri, D. Parker (AQSH), F. Xennant (Angliya)).

Mahorat transdentalizm dunyosida qadriyat — inson ishtirok etishi mumkin bo'lgan (yoki mumkin bo'lmagan) mavjudlikning mustaqil sohasiga ega ideal.

Ijtimoiy konsepsiya uchun ijtimoiy umumiylik bilan bog'liqlikdagi qadriyatning nisbiyligi xarakterlidir.

Dialektik-materialistik yoʻnalish tarafdorlari qadriyatlar tizimiga jamiyatning tarixiy, iqtisodiy, ijtimoiy rivoji nuqtai nazaridan qaraydi.

Qadriyatning manbai nuqqai nazaridan haqli ravishda qadriyatlar haqidagi taʼlimotning quyidagi asosiy turlarini ajratib koʻrsatish mumkin:

Mahorat psixologizm (V.Vundt, F.Brentano, A.Maynong) qadriyatning manbai sifatida insonning subʼektiv dunyosi - uning maqsadi, hissiyoti, irodasi, ehtiyoj va faoliyati-ni koʻrib chiqadi. Inson uchun ahamiyatli qamma narsa qadriyatni aks ettiradi;

Mahorat normativizm (M.Veber, V.Diltey, O.SHPeng-ler) qadriyatning manbai sifatida koʻpchilik odamlarning ijtimoiy-madaniy faoliyatini koʻradi. Bu erda ijtimoiy-madaniy muhitning oʻzgarishini taʼminlaydigan meʼyor, qoida, baho qadriyat sifatida aks etadi;

Mahorat transsendentalizm (G.L Otse, V.Vindelband, G.Rikkerg) odamlarni oliy maqsadga erishishga yoʻnaltiruvchi qandaydir oʻzaro aloqador ideal mohiyatni qadriyat manbai hisoblaydi;

Mahorat ontologizm (N.Gartman, M.SHeler, M.Xaydsger) uning yordamida hayot qadriyat sifatida anglanadigan yuqori ratsional intuitsiyani qadriyat manbai sifatida tushunad

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Азимова Н. Э., Насимова З. И. Маънавий-маърифий ишлар жараёнида бўлажак касб таълими ўқитувчисини тарбиялаш методикаси //psixologiya Учредители: Бухарский государственный университет. – №. 3. – С. 129-134.
2. Azimova N. E. Problems of development of new pedagogical technologies of training of teachers of professional education and their introduction into the educational and educational process //Academicia Globe: Inderscience Research. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 1-3.
3. Azimova N. E. Formation of National and Ideological Education of Students is an Integral Part of the Learning Process. – 2021.
4. Azimova N. E. A financially independent higher education institution is the foundation of our future //Scientific progress. – 2022. – Т. 3. – №. 3. – С. 130-134.

5. Azimova N. E. et al. Youth Is Moving Force of Civil Society //Eastern European Scientific Journal. – 2019. – №. 1.
6. Азимова Н. Э. Технология духовно-нравственного воспитания преподавателя профессионального образования в процессе обучения //Молодой ученый. – 2011. – №. 5-2. – С. 117-118.
7. Азимова Н. Э. Роль профессионального педагога в подготовке гармонично развитой личности //Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2018. – №. 5-1.
8. Азимова Н. Э., Насимова З. И. К. Важные особенности человеческого образования в семье //Academy. – 2020. – №. 5 (56).
9. Азимова Н. Э., Элибоева Л. С. Некоторые аспекты повышения уровня экологической культуры //Наука, техника и образование. – 2019. – №. 1 (54).